Oponentský posudek rigorózní práce Mgr. Jana Berana
Kniha Liezi – Východiska pro překlad „taoistického" textu

(Praha, FF UK 2010, 150 s.)

Oponent: PhDr. Vladimír Liščák, CSc., Orientální ústav AV ČR, v.v.i.

Mgr. Jan Beran si za téma své rigorózní práce vybral *Knihu Liezi*, jednu z nejvýznamnějších taoistických literárních památek. Zároveň je to dílo, které vyvolává celou řadu otázek, včetně zpochybnění jeho originality a oprávnění řadit ho mezi taoistická díla. Někteří autoři se dokonce jím odmítají zabývat. Např. Anne Cheng v *Dějinách čínského myšlení* (Praha, DharmaGaia 2006) přímo uvádí: „Do kategorie *tao-ťia* se řadil rovněž *Lie-c'*, o němž se nebudeme blíže zmiňovat, protože dílo, které se tak dnes nazývá, je velmi různorodé a obvykle se považuje za podvrh ze 3. a 4. století našeho letopočtu." I když Beran rovněž dospívá k závěru, že jde nejspíš o pozdější falzifikát, dochází k jedinému správnému závěru: „Je to důležitý zdroj raného taoistického myšlení v Číně a nesluší se jej zavrhovat jen s ohledem na jeho nejistý původ." (s. 3)

Předkládaná rigorózní práce je podstatným rozpracováním Beranovy diplomové práce, kterou obhájil na podzim roku 2001. Úvodní pětina práce je věnována obecným terminologickým a metodologických otázkám. Na začátku kriticky přistupuje k poněkud diskutabilní otázce oprávněnosti zažitých termínů „filosofie" pro východní myšlenkové proudy obecně a Čínu zvlášť a „taoismus" jako souhrnného označení pro různé myšlenkové proudy. Sám však nenabízí vlastní řešení a nadále v textu s těmito pojmy pracuje (již bez uvozovek). Vymezení filosofie určitě nelze chápat tak úzce, jak autor uvádí – vždy se vydělovaly čínská, indická, islámská apod. filosofie – doporučuji např. 10svazkovou *Routledge Encyclopedia of Philosophy* (1998), dostupnou i online (předplatné): např. hesla: Buddhist philosophy, Indian; Buddhist philosophy, Japanese; Buddhist philosophy, Korean; Chinese philosophy; Daoist philosophy; Neo-Confucian philosophy...

Jiné je to s „taoismem". Nutno říci, že na tuto problematiku neexistuje jednotný názor. Většinou se chápe jako zastřešující pojem pro jednotlivé filosoficko-náboženské proudy označované nejméně šesti čínskými termíny (viz s. 13–14). Jiní autoři však vycházejí ze skutečnosti, že čínský *daojia* 道家 byl zaveden až Sima Qianem za dynastie Han. Jedná se tedy podle nich o „aposteriorní konstrukci" (Anne Cheng). Zároveň však nejsou jednotni ani v tom, který proud přesně Sima Qian takto označil.

V této úvodní části Jan Beran dále podává přehled raných taoistických myšlenkových proudů, včetně v posledních desetiletích objevených originálních textů na bambusu a hedvábí. Zvláštní pozornost věnuje důležitým taoistickým pojmům.

Jádrem práce je studie o *Knize Liezi*, která v úvodu zhodnocuje základní překlady této památky a významné studie a shrnuje problematiku datace a autorství díla. Tři následující kapitoly autor věnuje rozboru některých základních témat, obsažených v *Knize Liezi*, jako šamanistické prvky, mytologická témata, kosmogonie a podobenství, včetně zhodnocení literární hodnoty díla. Následuje komentovaný překlad (s originálním textem) téměř celého textu *Liezi*, což tvoří zhruba 2/3 celé rigorózní práce. Zde je třeba zdůraznit význam tohoto překladu, protože se jedná o první překlad *Knihy Liezi* do češtiny. Kromě toho, s výjimkou ruského překladu, neexistuje překlad tohoto díla do jiného slovanského jazyka. Jeho rigorózní práce by tedy místo skromného podtitulu „Východiska pro překlad" měla mít „Studie a překlad".

Práci Mgr. Jana Berana hodnotím velmi kladně jako zcela výjimečnou a překračující kvality běžné rigorózní práce, i přes drobné připomínky uvedené níže. Doporučuji ji rád k obhajobě a věřím, že autor na některé diskutabilní problémy podá v rozpravě uspokojivé odpovědi.

Několik vybraných témat pro rozpravu při obhajobě:

s. 14, pozn. 18 – pro kritiku nesjednocenosti pojmů jste si nevybral to správné nakladatelství – bratislavský CAD Press pana Richarda F. Hrabala už 30 let zaplavuje trh nekvalitní produkcí

s. 43 – „Podle Ščuckého... můžeme osud knihy... sledovat s poměrnou jistotou do 4. stol. př. n. l. (...)" ??? – Můžete upřesnit, co jste tím myslel?

s. 75 – prázdnota 虛 – v čem je ta záhada? Tento termín se běžně používá i v *Tao-te-ťingu*. Slovník *Le Grand Ricci* (digitální verze, 2010) uvádí, v taoismu je synonymní s 無. Do čínského buddhismu byl přejat ve smyslu *šúnjatá* (prázdnota).

s. 83 – překlad 至人 jako „nejvyšší člověk" je poněkud zavádějící. Slovník *Le Grand Ricci* (digitální verze, 2010) ho např. překládá jako „homme parvenu à la perfection; sage" (člověk, jenž dosáhl dokonalosti; mudrc). Překládá se též jako „dovršený člověk" (Ando), „dokonalý člověk" (Král) – tento překlad pak dokonce sám používáte (např. na s. 84).

s. 84 – 關尹子 – místo Guanyinzi je přesnější Guan Yinzi (dosl.: Mistr Yin z Průsmyku)

s. 86 – 有道 vlastnit Cestu ??? – obvykle se překládá méně doslovně (v závislosti na kontextu), např. 天下有道 (Podnebesí/svět má řád), o člověku se tím míní, že je ctnostný apod. Určitě Cestu nemůže „vlastnit", může ji maximálně „mít" (tedy v abstraktním smyslu).

s. 91 – 十萬 není deset tisíc, ale sto tisíc (předpokládám, že je to překlep)

s. 115 – „Yinský císař Tang" – za dynastie 商殷 nebyli císařové, ale králové; 殷湯 se dá přeložit buď prostě jako „yinský Tang" nebo jako „yinský panovník Tang".

s. 116 – nepřesná terminologie: „království Dračího hraběte", o něco níže „království Dračího knížete"

V Praze, dne 21. listopadu 2010

PhDr. Vladimír Liščák, CSc.
Orientální ústav AV ČR, v.v.i.